

Den vil med forsigtighed og et stort arbejde – især med at placere teksterne i deres sammenhæng med øvrige samtidige samfundsfænomener – kunne anvendes til undervisningsbrug. Der kunne således laves interessante politiske analyser på de citerede bladets indstilling til valget i 1943 (s. 236 ff.), hvor de stakkels vælgere får besked om at vise deres danskhed både ved at stemme, ved ikke at stemme – og fra en enkelt side – ved ikke at stemme på Det radikale Venstre. Det samme gælder diskussionen om regeringsdannelsen efter befrielsen (s. 496 ff.), hvor krav om ro og orden, opretholdelsen af enhedsfronten mod tyskerne og hensyntagen til kongens stilling svirrer mellem hinanden.

Alt i alt en nydelig bog, som imidlertid mere er anlagt på det alment interesserede og dannede publikum end på fagfolk.

OLE KARUP PEDERSEN

NILS ANDRÉN & ÅKE LANDQVIST: Svensk utrikespolitik efter 1945. Stockholm, Almqvist & Wiksell, 1965. 294 sider. 19,50 sv. kr.

Traditionerne for studiet af Sveriges udenrigspolitik er store og beundringsværdige. Det bindstærke værk om svensk udenrigspolitisk historie savner ganske sit modstykke – som de tilsvarende forudsætninger – i andre nordiske lande. Det er derfor med særlig interesse, at man modtager en bog om svensk udenrigspolitik efter 1945.

Nærværende bog er ikke en fortsættelse af det nævnte værk. Dens ydre ramme og fremstillingens form er kronologisk, men den er udsprunget af et længe følt behov for en lærebog ved statskundskabsstudiet i Sverige. Bogens hovedindhold og formentlig også hovedlinie har været prøvekørt ved undervisningen ved Institutionen för Statskunskap ved Stockholms universitet, og forfatterne understreger i forordet dens karakter af experiment.

Bogen er opdelt i 4 hoveddele. Først giver Nils Andrén en kortfattet indføring i svensk udenrigspolitik efter 1945 med linier trukket tilbage til omkring år 1500 (s. 15–87). Dernæst bringes, hvad forfatterne selv karakteriserer som bogens hovedafsnit, ialt 47 dokumenter eller tekster til belysning af officielle svenske begrundelser for standpunkttagen til udenrigspolitiske problemer efter 1945 (s. 89–270). Som tredje del bringes nogle metodiske anvisninger (s. 271–84). Endelig består fjerde og sidste del af en bibliografi over litteratur, der behandler problemer i tilknytning til svensk udenrigspolitik efter 1945.

Bogens tyngdepunkt ligger således i det dokumentariske materiale, som kan benyttes enten sammen med de øvrige dele eller alene. Dokumenterne er opdelt i 5 afsnit: Alliancefrihed mellem stormagtsblokkene, Sverige og FN, Europaspørgsmålet, Sverige og Norden, og Svensk udviklingsbistand. Fordelingen mellem dokumenternes omfang er 51, 66, 32, 16 og 10 sider. Der er således kvantitativt lagt hovedvægt på Sverige og FN, Alliancefriheden følger umiddelbart efter, mens Europaspørgsmål, Norden og Udviklingsbistand indtager en nok så beskedent plads. Om der i denne kvantitative fordeling skal søges udtryk for nogen analytisk vurdering af betydningen af de forskellige områder for svensk udenrigspolitik, står ikke ganske klart.

Man fristes dog til at tro det, når man sammenholder dokumenterne med

Nils Andréns indledende oversigt over svensk udenrigspolitik efter 1945. Dens hovedtese – der findes fremsat allerede i bogens forord – er, at »Efterkrigstidens udvikling har understrukket betydelsen av små och utrikespolitiskt alliansfria staters aktiva insatser. Sveriges läge i en av skärningspunkterna mellan öst och väst under det »kalla kriget« har givet en speciell internationell profil åt dess sätt att bevara sina egna, nationella intressen« (s. 10). Det er et hovedsynspunkt, som går gennem hele bogen – fremstilling såvel som dokumenter – og Nils Andréns konklusion er, at den svenske alliancefrie udenrigspolitik »oppgift i dagens läge syns lika mycket ha blivit att möjliggöra för Sverige att spela en aktiv och mäklande roll på det utrikespolitiska området, eller med ett mera värdeladdat uttryck, i det internationella fredsarbetet«. Endvidere mener André, at alliancefriheden »innebär en övergång från den traditionella passiva utrikespolitiken till en mera aktiv utrikespolitik« (s. 87).

Argumentationen for denne tese og konklusion hentes især fra FN. Det er derfor næppe tilfældigt, at dokumenter vedrørende Sveriges adfærd som medlemsstat af denne organisation indtager en så central placering i det aftrykte materiale. Under henvisning til det vil man kunne finde mange og ofte gentagne udtryk for svenske statsmænds vilje til at arbejde for fred, styrke FN osv. osv.

Det er forfatterens teoretiske og metodiske grundopfattelse, som de giver udtryk for i forordet, »att den bild regeringen genom sina deklamationer och beslut ger av svensk utrikespolitik i stort överensstämmer med den faktiska verkligheten« (s. 13 f.). Det er tilsyneladende også den, der ligger til grund for mange af betragtningerne i afsnittet med metodiske anvisninger. Det er en opfattelse, som i anmelderens øjne er fundamentalt farlig og ikke i overensstemmelse med vor hidtidige systematisk erhvervede indsigt i regeringers adfærd og deres stilling over for henholdsvis deres egen befolkning og andre regeringer. Uden at tærse langhalm på uklarheden i udtrykket »den faktiske virkelighed«, kan man vel næppe nå længere i et så generelt udsagn end at formode, at det billede enhver regering giver af sine egne handlinger, svarer til den opfattelse, som regeringen ønsker at andre – befolkningen og andre regeringer – skal nære om dens efter fremherskende normer høje moralske stadi. Med andre ord: enhver regering ønsker at tegne – ikke den »faktiske virkelighed« – men så gunstigt et billede som muligt af sig selv og sine handlinger.

En sådan langt mere begrænset – men til gengæld teoretisk og erfaringsmæssigt nok så underbygget – grundopfattelse ville formentlig have åbnet øjnene for visse uoverensstemmelser mellem ord og handlinger og åbenlyse selvmodsigelser i Sveriges – som i andre staters – udenrigspolitik – både før og efter 1945. Man kan med god grund stille det spørgsmål, om Sveriges placering nu også var i et skæringspunkt i den kolde krig? Om det overhovedet havde haft muligheder for at forblive alliancefrit, hvis det havde været afgørende for enten USA eller Sovjetunionen at få det ind i en alliance? For hvem eller hvad er det af betydning, at små alliancefrie stater foretager aktive indsatser? Har Sveriges alliancefrie politik været mønster eller forbillede for de nye staters ikke-engagement eller neutralisme – eller findes flere forskellige former for alliancefri politik og hvori består i så fald forskellen? Hvilke aktive indsatser til fordel for hvem eller hvad har Sverige i kraft af sin alliancefrie politik kunnet foretage sig, som andre små stater, der var stærkt alliancebundne, ikke har kunnet påtage

sig? Hvordan har Sveriges afstemningsmønster været i FN, når enten USA eller Sovjetunionen bragte direkte modsætningsforhold til behandling i denne organisation? Sådanne spørgsmål stilles slet ikke. Der stilles i det hele taget ikke spørgsmål til den officielle svenske udlægning af svensk udenrigspolitik.

Dette udelukker ikke, at der såvel i fremstillingen som i dokumenterne findes en del værdifuldt materiale. Men man tvinges ved gennemlæsningen af begge dele til at overveje betimeligheden af at ville undersøge et enkelt lands udenrigspolitik uden i nøje sammenhæng med hele det internationale miljø, som dets udenrigspolitik er afhængig af og søger at påvirke i en for det selv gunstig retning.

Nils Andrén skriver s. 83, at »Forskning och analys av den internationella maktbalansens struktur betraktas därför som en angelägen förutsättning för fortsatta insatser«. Hvis der hermed, som man fristes til at tro, menes indsatser for at give Sverige yderligere profil i international politik eller videregive det indtryk af svensk udenrigspolitik, som det naturligt må være i den svenske regerings interesse at bibringe befolkning og omverden, kan man godt forfalde til lidt mistrøstige spekulationer om en sådan forsknings og analyses erkendelsesmæssige værdi. En ukritisk forskning, der på deres pålydende godtager de forsikringer om ædel indsats til gennemførelsen af alment accepterede og derfor indholdsløse normer, som enhver regering må give udtryk for at stræbe imod, kan naturligvis opnå regeringens og magthavernes gunst i form af både bevillinger og lydørhed. Men dens bidrag til vor erkendelse af eller indsigt i den udenrigspolitiske eller internationalt politiske problematik er af meget tvivlsom værdi.

Denne bog lever ikke op til de forventninger, man med rette kunne nære til en svensk behandling af et emne, som der findes så værdifulde og efterstræbelsesværdige traditioner for i svensk forskning. Det ville være sørgeligt, om bøger som denne skulle kunne tages som udtryk for, at de politiske fag – statskundskab og international politik – bedst trives med et nationalt engagement, som det har taget historikere generationer at søge at frigøre sig fra.

OLE KARUP PEDERSEN

KURT MARKO: Sowjethistoriker zwischen Ideologie und Wissenschaft. Aspekte der sowjetrussischen Wissenschaftspolitik seit Stalins Tod, 1953–1963. Abhandlungen des Bundesinstituts zur Erforschung des Marxismus-Leninismus (Institut für Sowjetologie) Band VII. Köln, Verlag Wissenschaft und Politik, 1964. 108 sider. 22 DM.

Det hører til trivialiteterne at slå fast, at historien i Sovjetunionen er underordnet politiske hensyn i et omfang, som vi hos os ikke anser for tilladeligt, men at det i hvert fald ikke længere er helt så slemt, som det var under Stalin. Når dette er sagt, må det vist desværre også slås fast, at Kurt Marko i sin bog om sovjethistorikernes problemer efter Stalins død ikke bevæger sig ret langt ud over trivialiteterne.